

A BAKONYI HYDROBIÁS MÉSZKŐ RÉTEGTANI HELYZETE

Dr. VÉGH SÁNDOR*

Összefoglalás: A korábbi ismeretek szerint a nagyjából Eplény—Szentgál vonaltól Ny-ra cső tulajdonképpeni Bakonyban a tengeri (csökkentősvízi) szarmata üledékek hiányoznak. A lajtamészko-rétegek fölötti hydrobiás édesvízi rétegeket a tortónai-emelet zárótagjaként fogadták el. E rétegekből néhány helyen előkerültek ugyan más faunaelemek is, ezek alapján azonban a szarmata kort biztosan megállapítani nem lehetett. A szerző dolgozatában a hydrobiás mészkő mélyebb részéből gyűjtött, szarmata kort igazoló faunát ismertet.

A tulajdonképpeni Bakony DNY-i részén sok helyről ismerünk szürke, vagy szürkésfehér színű mészkőféléket, amelyeket a bennük legtöbbször kizárólagosan található Hydrobiák alapján hydrobiás mészkő néven tartanak számon. E képződményt először Böckh J. ismertette „paludinás mészkő” néven [3] és egy agyagos közbetelepülésből előkerült *Rotalia beccarii* Orb. és (bizonytalanul) *Discorbina*-félék alapján a szarmata emeletbe sorolta. Később id. Lóczy úgy vélte, hogy a hydrobiás mészkő a mediterrán alját jellemzi és oda sorolandó [4].

A mélyfúrások eredményei alapján biztosan megállapítható volt a hydrobiás üledékek lajtamészko-fölötti helyzete, a korbosztás tekintetében azonban továbbra is megoszlottak a vélemények. Általában inkább a tortónai-emelet édesvízi zárótagjának tekintették.

Újabbban Barnabás K. a nyirádi Honi-malommal szembeni egyik feltárásban *Cardium obsoletum* Eichw., *Tapes gregaria* Partsch (?), *Modiola* cf. *volhynica* Eichw., *Cerithium pictum* Bast. fajokat tartalmazó, a nyirád-devecseri úttól K-re levő ún. Kiserdőben *Cardium* cf. *obsoletum*-tartalmú mészkövet talált [1]. Ezt szarmata képződménynek tekintette, bár a fauna a biztos korhatározáshoz nem elegendő és Boda J. összefoglaló munkájából [2] a képződményt el is hagyta. Barnabás K. egyben a hydrobiás mészkövet is szarmatában keletkezettnek tekintette, mivel ez az említett molluszkumos mészkőre egy helyen rátelepül.

1959 nyarán a Nyirádról Puztamiske felé vezető úttól Ny-ra, a Kigyós-pataktól (Honi-malom) K-re a földút és az erdősarok találkozásánál egy régi kis kőfejtő újranyitásával érdekes szelvényt tártak fel (1. ábra).

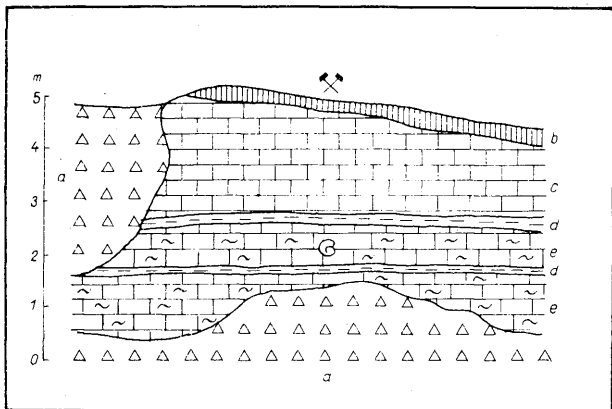
Az agyagrétegekben faunát nem találtam, az alsóbb helyzetű márgás mészkőből viszont bő és eléggé változatos Mollusca-faunát sikerült gyűjtenem. Ez Kókay J. szerint az alábbi alakokból áll:

Abra reflexa (Eichw.), *Cardium vindobonense vindobonense* (Partsch) Lask., *Cardium* sp., *Ervilia* cf. *trigonula* (Sokolov), *Irus* (*Paphirus*) *gregarius dissitus* (Eichw.), *Mactra fragilis* Lask., *Modiolus incrassatus* (Orb.), *Musculus sarmaticus* (Gatuev), *Acteocina lajonkaireana lajonkaireana* (Bast.), *Clithon* cf. *pictus* Eichw.,

*Előadta a Magyar Földtani Társulat 1960. június 8-iki szakülésén.

Dorsanum verneuillii (Orb.), *Gibbula hoernesii* Jek., *Hydrobia stagnalis stagnalis* (Bast.), *Hydrobia* sp., *Pirenella* sp.,

Ez a törpefauna-szerű puhatestű ősmaradvány-társaság már kétségtelenül bizonyítja a képződmény szarmata korát. A molluszkumos mészkő fölfelé fokozatos kiédesedést jelző mészkőbe és mészmárgába megy át, amelyben elvélve Hydrobiákat lehet találni. Ez a fentiekől következően szintén csak a szarmata-emeletben keletkezhetett.

1. ábra. Feltárás a Nyirádról Pusztamiske felé vezető út mellett. Jelmagyarázat: a) törmelék; b) talaj; c) mészkő és mészmárga, elvélve Hydrobiákkal; d) szürke agyag; e) molluszkumos-hydrobiás márgás mészkő

Abb. 1. Aufschluss an der Strasse zwischen Nyírad und Pusztamiske. Zeichenerklärung a — Schutt, b — Boden, c — Hydrobienkalk und Kalkmergel, d — grauer Ton, e — Kalkstein und mergeliger Kalk mit Mollusken und Hydrobien

Az ismertetett fauna-lelet az eddig ismert és elfogadott ősföldrajzi képet jelentősen módosítja s egyben újból alátámasztja azt a korábbi megállapítást is, amely szerint a DNy-i Bakonyban a felszínen és fúrásokból egyaránt ismert, lajtamészkő-fölötti hydrobiás képződmény a szarmata-emeletben képződött.

IRODALOM — LITERATUR

1. Barnabás K.: A halimbai és nyirádi bauxitterület földtani kutatása. Földt. Int. Évkönyve (Bauxit-kötet), 46. 3. 1957. — 2. Boda J.: A magyarországi szarmata-emelet és gerinctelen faunája. Földtani Int. Évkönyve, 47. 3. 1957. — 3. Böckh J.: A Bakony D-i részének földtani v. szonjai, II. rész. Földt. Int. Évkönyve, 3. 1. 1875—78. — 4. Lóczy L.: A Balaton környékének geológiai képződményei és ezeknek vidékek szerinti telepédése. Bal. tud. tan. eredményei, 1. köt., 1. r. Bp., 1913. — 5. Vadász E.: Magyarország földtana. Bp., 1953.

Stratigraphische Lage des Hydrobienkalksteines im Bakonygebirge

Dr. S. VÉGH

Laut unserer früheren Kenntnisse sind aus dem eigentlichen Bakonygebirge, nördlich und nordwestlich vom sog. Balatonhochland, die marinen (brackischen) Ablagerungen des Sarmats abwesend. Verfasser hat jedoch im Sommer 1959 zwischen Pusztamiske und Nyirád in einem neu eröffneten Steinbruch mit Tonen wechsellagernde Schichten von sarmatischem Kalkstein bzw. mergeligem Kalkstein vorgefunden (Abb. 1.).

Der Ton ergab keine Fauna, wogegen es mir gelang, aus dem tieferliegenden Kalkstein eine reichliche und ziemlich abwechslungsreiche Molluskenfauna einzusammeln. Nach J. K ó k a y besteht diese aus folgenden Formen:

Abra reflexa (Eichw.), *Cardium vindobonense vindobonense* (Partsch) Lask., *Cardium* sp., *Ervilia* cf. *trigonula* (Sokolov), *Irus* (*Paphirus*) *gregarius dissitus* (Eichw.), *Mactra fragilis* Lask., *Modiolus incrassatus* (Orb.), *Musculus sarmaticus* (Gatuev), *Acteocina lajonkaireana lajonkaireana* (Bast.), *Clithon* cf. *pictus* Eichw., *Dorsanum verneuilli* (Orb.), *Gibbula hoernesii* Jek., *Hydrobia stagnalis stagnalis* (Bast.) *Hydrobia* sp., *Pirenella* sp.

Demnach ist die Bildung zweifellos sarmatisch und von brackischer Fazies. Der obere Teil der Schichtenreihe geht allmählich in einen Kalkstein über, der in ausgesüstem Wasser entstanden war, und worin es bereits nur Hydrobien gibt. Dieser Hydrobienkalk ist im südwestlichen Teil des Bakonygebirges auch auf der Oberfläche ziemlich weit verbreitet, und kann nach den Besagten gleichfalls nur im Sarmat entstanden sein.

Die Bedeutung der beschriebenen Fundstätte im Rahmen der ungarischen Sarmatbildungen liegt darin, dass sie die Altersfrage des Hydrobienkalkes ein für allemal entscheidet und die Verbreitung der Sarmatbildungen im Bakonygebirge erweitert.